

Belgrad 1739'da Avusturyalılar'dan geri alındıktan sonra 1741'de Hüseyin Ket-hüdâ tarafından cami tamir ve ihya edilmiş ve buraya Hüseyin Kâhya (Husein-céhajina) veya Kâhya Bey (Céhaja-begova) Camii denilmiştir. Ancak XVIII. yüzyıldaki bu tamirden sonra muvakkithâne olarak da kullanılan caminin, minaresine belirli saatlerde bayrak çekildiğinden, halk arasında Bayraklı Cami adı yerleşmiştir. Nitekim 1789 yılında çizilen bir planda caminin yanındaki sokak bu adla işaretlenmiştir. Belgrad'ın üçüncü işgalinden (1789-1791) sonra bütün camiler gibi Bayraklı Cami de herhalde harabe haline gelmiş bir durumda olmalıdır. Bu işgal sırasında Belgrad camilerinde cereyan eden korkunç sahnelerin burada da geçtiğine ihtimal verilir. Belgrad'ın kesin olarak elden çıkması tarihi olan 19 Eylül 1867'ye kadar müslüman cemaat tarafından bakımı sürdürülen ve kullanılan Bayraklı Cami, Knez Mihail Obrenović'in 18 Mayıs 1868 tarihli iradesiyle, hademesine Sırp Devleti tarafından maaş verilmek suretiyle resmen İslâm cemaatine tahsis edilmiştir. Bundan sonra bir ara kapatılan cami 1311'de (1893-94) Sultan II. Abdülhamid'in baskısı ile bir tamir daha görmüştür. Bunu belirten Tevfik adlı bir şairin yazdığı ve el yazması levha halinde olan uzun bir tarih manzumesinde Padişah II. Abdülhamid'e ve Sırp Kralı Aleksandr Obrenović ile belediyeye teşekkür edilmektedir. Okıç'ın ifadesine göre veliaht Yüsf İzzeddin Efendi I. Dünya Savaşı yıllarında Almanya'ya giderken uğradığı Belgrad'da Bayraklı Cami'ye güzel bir halı hediye etmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında cami top mermileri isabetiyle zarar görmüş, 1945'ten sonra bir ara, içine namaz kılar vaziyette bal mumu mankenler konularak acayip bir müze yapılması da düşünülmüştür. 1953-1963 yılları arasında yapılan bir tamirin birçok bakımından hatalı olduğu görülmektedir. Vakıtle 250'ye yakın camisi olan Belgrad'ın

ayakta kalabilen bu son camisi bugün hâlâ esas görevini sürdürmektedir.

Bayraklı Cami tamamen kesme taştan inşa edilmiş olup basit bir mimariye sahiptir. Her bir kenarı dıştan 12,80 m. olan bir kare biçimindedir. Üzeri 10,20 m. çapında bir kubbe ile örtülüdür. Rumeli camilerinde biraz yüksek olan sekizgen biçimli kasnak son tamirde mimari üslubuna çok aykırı düşecek biçimde aşırı yükseltilmiştir. Caminin son cemaat yeri tamamen kaldırılmış, bütün pencerelere Türk mimarisinde benzeri olmayan şebekeler takılmış, alt sıra pencereler dikdörtgen olması gerekirken sivri kemerli yapılmış ve esas cümle kapısına çok ters düşen yuvarlak kemerli bir kapı açılmıştır. Yeni inşa edilen şadırvan ise hem çirkin hem de kullanışsızdır. Cami 1930'dan sonra ibadetler dışında reisülulemâlık tevcihi gibi önemli dinî toplantıların yapıldığı bir merkez olma özelliğini de kazanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

D. Durić-Zamolo, "Beograd kao orijentalna varoš pod Turcima, 1521-1867", *Arhitektonsko-urbanistička*, Beograd 1977, s. 23-25, rs. 2-3; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri III*, s. 11-12, rs. 874-875; M. Deliç, "Turkske starine u Beogradu", *Beogradske opštinske novine*, sy. 1-3, Beograd 1937, s. 69-70; A. Hadžić, "Bajrakli-džamija u Beogradu", *Godišnjak Muzeja grada Beograda*, IV, Beograd 1957, s. 93-101; Lj. Nikić, "Džamije u Beogradu", a.e., V (1958), s. 163-164; H. Şabanović, "Urbani razvitak Beograda od 1521 do 1688 godine", a.e., XVII (1970), s. 26-27; Tayyib Okıç, "Belgrad'daki Bayraklı Camii", VD, X (1973), s. 385-401.

SEMAVİ EYİCE

BAYRAKTAR

Osmanlı askerî teşkilâtında
bir bölük veya birliğin
bayrağını taşımakla görevli kimse.

"Bayrak tutan, taşıyan" anlamına gelen bayraktar (bayrakdar), Türkçe **bayrak** kelimesiyle Farsça **dârdan** (sahip olan) oluşmuştur; çok defa **alemdar*** ve ba-

Bayraktar
(M. Şevket
Paşa,
Osmanlı
Teşkilât ve
Kıyâfet-i
Askeriyesi,
İÜ Ktp., TY,
nr. 9391)

zan da **sancaktar*** kelimeleriyle aynı anlamda kullanılmıştır.

Osmanlılar'da gerek merkez kuvvetlerini oluşturan kapıkulu ocaklarından her bölük ve ortanın, gerekse taşra kuvvetlerinden her birliğin çeşitli renk ve şekillerde bayrakları, buna bağlı olarak bazan **bayrakçı** da denilen bayraktarları vardı. Yeniçeri ağasının maiyetini teşkil eden ağa gediklilerinden bir görevli, ocağın en büyük bayrağı olan İmâm-ı Âzam bayrağını (bk. BAYRAK) taşıy ve kendisine **başbayraktar** denirdi. Padişahın özel bayraktarı olan emîr-i alem (mîrîalem) özengi ağalarından olup sarayın yüksek rütbeli görevlilerindendi.

Bayraktar kıyafet olarak ince entari üstüne kırmızı cübbe ile kırmızı şalvar giyerdi. Başına mavi bir külâh takar, bu külâhın alt kısmına beyaz sarık sarar, ayağına ise çizme giyerdi.

Osmanlı idaresindeki Arnavutluk'ta bazı kabile başkanlarına da bayraktar denirdi. Bunların mahallî idarede önemli imtiyazları vardı.

BİBLİYOGRAFYA :

Marsigli, *Osmanlı İmparatorluğunun Askerî Vaziyeti*, s. 81; Uzunçarşılı, *Kapukulu Ocakları*, I, 236, 290-292, 403; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 406; Pakalın, I, 181; TA, V, 473; H. Bowen, "Bayrakdâr", *El² (Fr.)*, I, 1169.

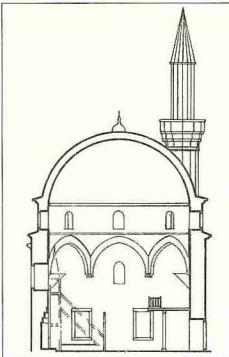
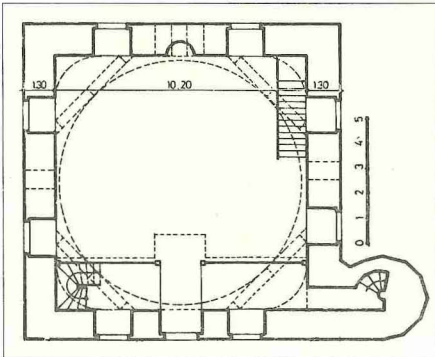

ABDÜLKADİR ÖZCAN

BAYRAKTAR CAMİİ

Kıbrıs'ta, adanın fethi sırasında
surlara ilk bayrağı diken
alemdarın hâtrasına yaptırılan cami.

İnşa tarihi kesin olarak bilinmeyen Bayraktar Camii'ne Şehid Alemdar Camii de denildiğine göre, Kıbrıs'ın fethi sırasında (9 Eylül 1570) Lefkoşe Kalesi'n-

Bayraklı
Cami'nin
plan ve
kesiti
(Ayverdi,
III, resim
876-877)

de Costanza tabyasına ilk bayrağı diker-ken şehid düşen alemdar veya bayrak-tarın hâtırasını yaşatmak için yaptırıldı-ğı anlaşılmaktadır. Şehid alemdarın kab-ri veya makamı da bu küçük caminin hemen yanındadır. Bayraktar Camii ka-pısı üstündeki manzum çok uzun kitâbe-sinden anlaşıldığına göre Sultan II. Mah-mud devrinde 1236'da (1820-21) Kap-tan Abdullah Paşa tarafından önemli öl-çüde tamir ve ihya ettirilmiştir. Tamiri yaptırının 1234 Ramazanında (Temmuz 1819) kaptan-ı deryâ olan Abdullah Pa-şa olduğu tahmin edilmektedir. Yüksek bir tabya üstünde inşa edilen cami 1962 ve 1963 yıllarında Rumlar tarafından ge-niş ölçüde tahrip edilerek minaresi de yıkılmıştır. Ayrıca içinde şehid bayrak-tarın sandukası ile bir de sancak bulunan türbesi bomba konularak tahrip edil-miştir.

Bayraktar Camii mimarisi itibariyle önemli bir özelliğe sahip değildir. Kare biçiminde olan binanın giriş tarafındaki köşe bölünerek küçük bir türbe haline getirilmiştir. Bu türbeden itibaren kible duvarına kadar cami hariminin sol tar-afı ziyaret yeri olduğu söylenen bir du-varla bölünmüştür. Türbe duvarına biti-şik olarak da kısa gövdeli bir minare ya-pılmıştır. Cami girişinin önünde üç sivri kemerli bir son cemaat yeri vardır. Bi-nanın üstü çift meyilli, kiremit kaplı bir çatı ile örtülüdür. Son cemaat yerinin ise öne meyilli yine kiremitli bir çatısı bulunur.

İçerideki mihrap binanın tam ekse-ninde olmayıp solda bulunduğu göre

yandaki ziyaretçiler bölümünün aslında cami mekânına ait olduğuna ve sonra-dan bölündüğüne ihtimal verilmektedir. Yan duvarlar Kıbrıs'ın gotik kiliselerin-de olduğu gibi destekleme payandaları-na sahiptir. Bu da binaya Türk mimari-sine aykırı düşen bir görünüm verir.

BİBLİYOGRAFYA:

İsmet Konur, *Kıbrıs Türkleri*, İstanbul 1938, s. 97; Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Ankara 1964, s. 175-178; Oktay Aslanapa, *Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, İstanbul 1975, s. 6-7; Semavi Eyice, "Kıbrıs'ın Ta-rihi ve Türk Eserleri", *TTOK Belleteni*, sy. 44 (1974), s. 13; Fikret Çuhadaroğlu, "Kıbrıs Ca-mileri", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, II, An-kara 1975, s. 3, rs. 6-8, çz. 3.

SEMÂVİ EYİCE

BAYRAKTAREVİÇ, Fehim

(1889-1970)

Yugoslavyalı Türkolog.

14 Kasım 1889'da Saraybosna'da dün-yaya geldi. Orta öğrenimini burada yap-tıktan sonra 1911-1917 yıllarında Viyana Üniversitesi'nde Doğu (Arap, Fars ve Türk) ve Slav dilleri üzerine yüksek ögre-nim gördü. 1918'de doktorasını verdik-ten sonra 1922 yılına kadar aralıklı ola-rak Saraybosna'da lise öğretmenliği yap-tı. 1922-1924 yıllarında Cezayir Üniver-sitesi Edebiyat Fakültesi'nde ihtisasını tamamladı. 18 Şubat 1925'te Belgrad Üniversitesi Felsefe Fakültesi Dünya Ede-biyatı Kürsüsü'ne doçent olarak tayin edildi; ertesi yıl burada Doğu Dilleri Kür-süsü'nü kurdu. 25 Mart 1930'da aynı kürsüde profesörlüğe yükseldi. 24 Ağus-tos 1939'da ordinaryüs profesör oldu. 1960 yılında emekli oluncaya kadar Do-ğu Dilleri Kürsüsü'nde görev yaptı. Emek-li olduktan sonra da sekiz yıl kadar söz-leşmeli olarak aynı görevi sürdürdü. 22 Şubat 1970'te öldü.

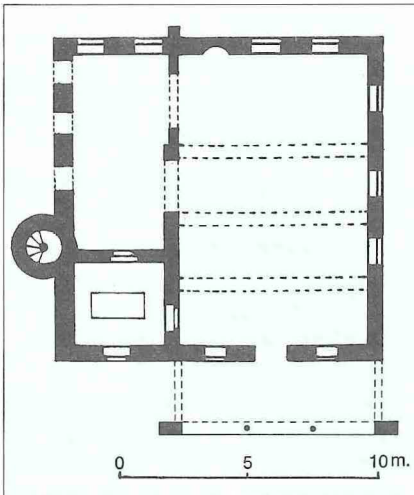
Yayın hayatına çok genç yaşta, Saray-bosna'da çıkan *Behar* dergisinde neş-redilen bazı Boşnak halk türkülleri ve hi-kâyelerini tercüme ederek girdi. 1904-1908 yılları arasında aynı dergide bu çe-şit yazılarıyla şiirleri ve Almanca'dan ba-zı tercümeleri çıktı. 1911-1914 yılların-da da *Gajret* dergisinde şiirler ve tercü-melerden başka İslâmiyet ve İslâmiyet'in yayılışına dair telif ve tercüme yazıları basıldı. İlk ilmi yayını, doktora tezi olan Ebû Kebîr el-Hüzelî'nin *Lâmiyye'si* ("La Lâmiyya d'Abû Kabîr al-Hudalî", *JA*, CCIII, Paris 1923, s. 59-115) hakkındadır. Sonraları Hüzelî'nin divanını da Sükke-

rî'nin şerhiyle birlikte Fransızca'ya çe-virerek yayımlamıştır ("Le Diwan d'Abû Kabîr al Hudalî", *JA*, CCXI, Paris 1927, s. 1-94).

Çeşitli dillerde şarkiyat ve Türkoloji'ye dair basılmış araştırmaların tenkitli ta-nıtmalarını yapmaya büyük önem veren Fehim Bayraktareviç'in Türk edebiyatı-yla ilgili olarak şu çalışmalarını yayımlan-mıştır: "Srpska pesma o Muhamedova rodjenju" ([Sırpça mevlid], *Glasnik Skopskog naučnog društva*, III, Skopje-Üsküp 1927, s. 189-202); "Nasredin-Hodžin prob-lem" ([Nasreddin Hoca problemi], *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, XIV, Beograd 1934, s. 81-152); "O našim mevludima i o mevludu nopšte" ([Sırpça mevlid ve genellikle mevlid hakkında], *a.e.*, XVII, Beograd 1937, s. 1-37); "Jedna turska pesma koja je ušla u sretsku književ-nost" ([Mesîhî'nin Bahâriyye'si], *Letopis Matice Srpske*, Novisad 1955, s. 142-147).

Bayraktareviç Osmanlı devri Türk ta-rihiyle ilgili olarak da şu yayınları yap-mıştır: "Hrišćanstvo i Islam pod Sulta-nima" ([Sultanların idaresinde Hristiyan-lık ve İslâmiyet], *Srpski Književni Glasnik*, XXXII, Beograd 1931, s. 556-561, 641-649); "Jedna beyruldija o Prvom srpskom ustanku" ([Birinci Sırp ayaklanması hak-kında bir buyrultu], *Glasnik Skopskog naučnog društva*, XI, Skopje-Üsküp 1931, s. 145-157); "Esterhazjevi Turski Spisi o Jugoslaviji, naročito o Bačkoj" ([Yugos-lavya, bilhassa Bačka bölgesi hakkında Es-terhazy'nin Türk belgeleri], *Glasnik Istori-skog društva u Novom Sadu*, V, Novisad 1932, s. 342-357); "Turski dokumenti ma-nastira sv. Trojice kod plevälja" ([Taşlica yakınındaki manastırda Türkçe belgeler], *Spomenik*, LXXIX, Sarajevo 1935, s. 25-85); "Türk - Yugoslav Kültür Münasebetleri" (Fransızca ve Türkçe, *II. Türk Tarih Kongre-si Bildirileri*, İstanbul 1937); "Kako su Turci Zvali Beograd" ([Türkler Belgrad'ı nasıl ad-landırmışlardır], *Istorijski časopis*, III, Beog-

Bayraktar Camii'nin planı

Fehim
Bayraktareviç